

DE GEWENNING AAN HET KONINKRIJK

DE GEWENNING AAN HET KONINKRIJK

- De integratie van Limburg in het
Koninkrijk der Nederlanden, 1815 – 1867 -

M.G.H. DERKS, MEd

Op het omslag:

-De gebruikte tekstkleuren van de cover zijn ontleend aan de nationale kleuren van België.

Indien het zelfbeschikkingsrecht en de wens van de Limburgse bevolking in 1830 gehonoreerd zouden zijn, zouden dit tegenwoordig ook de nationale kleuren van Nederlands-Limburg zijn.

-De afbeelding toont als 'hartschild' de vlag van het hertogdom Limburg, gedrapeerd over de Nederlandse en Europese vlag.

Auteur: M.G.H. Derks, MEd

Ontwerp omslag: EMDE

ISBN: 978-946193815-2

Uitgever: Clio-boek

© M.G.H. Derks, DE GEWENNING AAN HET KONINKRIJK, 2013

INHOUD :

Titelblad	Pag. 3	
Inhoudsopgave	5	
Woord vooraf	7	
Hoofdstuk I	Vereniging en scheiding	
	Par. 1 De politieke situatie, 1815 – 1840	9
	Par. 2 De sociaal-economische situatie tot 1840	27
Hoofdstuk II	Het separatisme 1815 – 1845	
	Par. 1 Het ontstaan	35
	Par. 2 Het Belgisch separatisme	37
	Par. 3 Na de scheiding	41
Hoofdstuk III	De pers	
	Par. 1 De Zuid-Limburgse pers	47
	Par. 2 Stichting en stichter van 'Der Limburger Courier'	53
Hoofdstuk IV	Het integratieproces	
	Par. 1 Het Duits separatisme	59
	Par. 2 De taal	71
	Par. 3 De sociaal-economische situatie na 1840	77
	Par. 4 De politieke situatie na 1840	83
Resumé en conclusie	93	
Afbeeldingen en bijlagen	101	
Bibliografie	113	
Lijst van afkortingen	116	
Noten	117	

Woord vooraf

In 1814 was de staatkundige kaart van Europa en de 'orde' van de 18e eeuw door toedoen van het Napoleontisch bewind grondig gewijzigd. De overwinning op de 'revolutie van 1789' betekende naast een herstel van vele oude grenzen ook een gedeeltelijk herstel van het absolutisme. De ordening van Europa werd op het Wener Congres nader uitgewerkt en leidde ertoe dat onder andere, de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden werden verenigd onder het Huis van Oranje; Pruisen een sterkere positie in het westen van Duitsland verkreeg en in Midden-Europa Oostenrijk de leiding kreeg als voorzitter van de Duitse Bond.

De 19^e eeuw vormde in Europa een periode van tegenstellingen. Verschillende staten probeerden hun eigen macht uit te breiden; anderen zagen hun invloed geleidelijk verdwijnen. Het liberalisme, uit het tweede kwart van de 19^e eeuw, met zijn idealen van politieke en sociale vrijheid werd gevolgd door een krachtig nationalisme in de periode na 1850.

Deze ordening van Europa in 1815 betekende echter tevens een volkomen miskennis van nationale gevoelens. Beslissingen, genomen op het Wener Congres en later, vonden niet altijd de goedkeuring van de nieuw samengevoegde of verworven gebieden. Zo constateerde men in het Rijnland een duidelijke afkeer van het Pruisisch bewind en ontstond er een identieke situatie bij de Limburgers ten aanzien van het Koninkrijk der Nederlanden. Deze geforceerde eenheid vormde een belangrijke factor voor het latere bijzonder stoeve verloop van het integratieproces van Limburg in het Nederlands staatsbestel.

In deze verhandeling zal, naast het bespreken van de wijze waarop de vereniging van Limburg en Nederland tot stand kwam, worden ingegaan op de positie die Limburg in het Koninkrijk der Nederlanden innam en de omstandigheden die tot het ontstaan van een oppositionele geest in Limburg leidden.

Uitgaande van de wijze waarop deze vereniging tot stand kwam, zal onderzocht worden welke oorzaken, na de scheiding met de rest van België in 1839, de integratie tientallen jaren belemmerd hebben. Hierbij zal tevens een poging worden gedaan aan te geven wanneer en waardoor het integratieproces uiteindelijk toch op gang is gekomen.

Om een beter inzicht te krijgen in de grieven van de bevolking en de anti-Nederlandse houding in oostelijk Zuid-Limburg in deze woelige periode, zal onder andere gebruik worden gemaakt van informatie uit de in Heerlen verschenen Duitstalige periodiek 'Der Limburger Courier'.

Hoewel over de Limburgse kwestie in het algemeen en het Limburgs separatisme in het bijzonder, verschillende publicaties bestaan, is dit in veel mindere mate het geval ten aanzien van de openbare mening van de bevolking in een gebied van beperkte omvang, dat tevens behoorde tot het verbreidingsgebied van de Duitse taal.

Schinveld, juni 2013

Hoofdstuk I   Vereniging en scheiding

Par. 1 De politieke situatie in Limburg, 1815 – 1840

De geschiedenis van de Limburgse contreien is, vanaf de 80-jarige oorlog tot de komst van de Fransen, slechts voor een klein gedeelte een 'Nederlandse' geschiedenis. De Limburgse 'vaderlandse' geschiedenis zou voor een groot deel de Spaanse en latere Oostenrijkse, de Nederlandse zowel als Luikse, Pruisische en Gulikse geschiedenis moeten zijn. Een geschiedenis van een door territoriale versnippering gekenmerkt gebied met tal van eigen regionale gebeurtenissen en problemen.

De verovering van de landen links van de Rijn door de Franse revolutielegers in het jaar 1794 en hun inlijving bij de Franse Republiek beëindigt deze periode van versnippering.

De komst van de Fransen brengt niet enkel een gemeenschappelijke geschiedenis in deze streken maar blijkt ook overwegend een weldaad voor de landen in de huidige Euregio Maas-Rijn.

In november 1797 werd de verdeling in departementen besloten, waarbij Luik de hoofdstad van het Departement de l'Ourthe, Maastricht voor het Departement de la Meuse en Aken voor het Departement de la Roer werd.

Deze nieuwe indeling bracht een geweldige verandering met zich mee. Alleen al in het gebied van de huidige provincie Limburg verdwenen 33 kleine territoria. Tevens verdwenen alle kerkelijke grondgebieden zoals het prinsbisdom Luik en de abdijen Stavelot, Kornelimünster en Burtscheid.

Er ontstond een grote gemeenschappelijke markt die alle grenzen en tollën verwijderde en een grote economisch bloei ten gevolg had in de textielindustrie en mijnbouw. De regio's van Aken, Verviers en Luik groeiden tot een van de belangrijkste aaneengesloten industriegebieden van het Franse keizerrijk en de bouw van vele nieuwe wegen had niet alleen strategische doelen. De ondergang van het Franse keizerrijk dwong de overwinnaars Engeland, Pruisen, Oostenrijk en Rusland om een nieuw Europa te ordenen. Een gegeven dat verstrekkende gevolgen voor het Maas-Rijngebied had.

De politieke situatie in Europa was, na de nederlagen van Napoleon, wat de machtsverhoudingen betreft, duidelijk. De op handen zijnde ordening daarentegen was gekenmerkt door een grote ongewisheid. Een ongewisheid die, vooral in de streken tussen Maas en Rijn, versterkt werd door de grote politieke versnippering die deze regio vóór de Franse tijd gekend had. Dit is een van de oorzaken

waarom in de jaren 1813 tot 1815 de gebeurtenissen in deze gebieden vooral geconcentreerd zijn rond de vraag: welke mogendheid in deze streken de soevereiniteit zal krijgen en of deze regio een eenheid zal gaan vormen.

Reeds lang voor de val van Napoleon hadden de geallieerden gediscussieerd over de vraag aan wie het Rijnland en de Zuidelijke Nederlanden zouden toevallen.

Zij toonden zich daarbij onderling vaak zeer oneens over de te nemen beslissing. Dankzij het feit dat Oostenrijk geen interesse had in zijn voormalige bezittingen (Zuidelijke Nederlanden) en Engeland wel voelde voor een sterke noorderbuur van Frankrijk, wist Prins Willem (Oranje) het gebied tussen Maas, Rijn en Moezel voor zich te reserveren. Oostenrijk en Engeland gingen hiermee akkoord maar er was nog een andere kandidaat voor deze regio: Pruisen.

Hierdoor zou een impasse ontstaan, met name ten aanzien van het gebied dat nadien 'Limburg' zou gaan heten.

Een van de eerste taken van de Verbonden Mogendheden (Oostenrijk, Rusland, Groot-Brittannië en Pruisen) was echter het voorkomen van een gezagsvacuüm. Het was nodig regelingen te treffen voor de op Frankrijk veroverde gebieden die door het Napoleontische bewind staatkundig grondig gewijzigd waren en eigen bestuurseenheden hadden die geheel afweken van de voormalige grenzen en vroegere situaties. Door de Verbonden Mogendheden werd, voor die gebieden die door de oorlogsomstandigheden zonder soeverein waren of waarvan de soeverein niet tot de geallieerden was toegetreden, bij de conventie van Leipzig, 21 oktober 1813, een centraal departement voor het bestuur opgericht.

Enkele maanden later bij de conferentie van Basel, 12 januari 1814, werd de bevoegdheid van dit centrale departement uitgebreid met het bestuur van de door de geallieerde legers bezette Franse gebieden. (1)

Voor al deze gebieden werden Gouvernements-Generaal opgericht.

Zo werd in Basel het Gouvernement-Generaal Nederrijn gevormd, bestaande uit de departementen van de Roer, de Nedermaas (Meuse Inférieure) en Ourthe. Dit Gouvernement-Generaal, met Aken als residentie en vertegenwoordigd door commissarissen te Maastricht en Luik, werd onder bestuur gesteld van de Pruisische Generaal Johan August Sack.

In januari 1814 was het departement van de Nedermaas door Zweedse en Russische troepen bevrijd en vaardigde de Russische generaal Von Witzingerode, daar hij van de regelingen der conventies nog niets vernomen had, op 4 februari 1814 een voorlopige bestuursorganisatie uit. (2)

Een bestuursorganisatie die vijf dagen later, na een onderhoud met B. Huygens, een der commissarissen van de Prins van Oranje, gewijzigd werd en waarbij rekening werd gehouden met de aanspraken van de Prins op de voormalige

